

PSATHYRELLA - FEUILLETON IV:
PSATHYRELLA PRONA, DE TYPE-SOORT VAN DE
SECTIE ATOMATAE VAN HET GENUS PSATHYRELLA.

E. Kits van Waveren

Koninginneweg 126
Amsterdam

Voor het genus *Psathyrella* geldt, evenals voor de meeste genera der Agaricales, dat geen twee auteurs dezelfde nomenklatuur en indeling gebruiken. In navolging van Quélet heet het genus in de Flore van Kühner & Romagnesi (3) *Drosophila*, waarin Romagnesi 4 subgenera onderscheidt: *Psathyra*, *Psathyrella*, *Lacrymaria* en *Pluteopsis*. Singer (4), Moser (5) en A.H. Smith (6) noemen het genus *Psathyrella*, maar geven elk een totaal andere indeling: 7 subgenera bij Singer, 5 bij Moser en 11 bij Smith, waarbij de laatste de ons welbekende *Panaeolus foenisecii* in het subgenus *Panaeolina* (Maire) Smith bij *Psathyrella* onderbrengt. Daar het zeer recent verschenen standaardwerk van Smith, dat 414 soorten behandelt, terwijl er vast wel meer zijn, buiten veler bereik zal liggen, willen wij in dit en nog volgende feulletons uitgaan van de in veler bezit zijnde Flore. Romagnesi heeft hierin het genus *Psathyrella* (*Drosophila*) voor zijn rekening genomen.

De soorten van het door Romagnesi onderscheiden subgenus *Psathyrella* (Fr.) Romagnesi zijn - behalve door de aanwezigheid van pleurocystiden - gekenmerkt doordat zij grote sporen (langer dan $11\ \mu$) hebben en nogal korte en bovenal dikbuikige basidiën. In dit subgenus onderscheidt Romagnesi behalve de algemeen voorkomende *P. subatrata* (met 200-300 μ lange, geelbruine haren op de hoed) en de zeer zeldzame *P. bipellis* (purperen hoed en steel; door ons slechts éénmaal in de binnenduinen gevonden), twee groepen met wortelende steel: de groep *Graciles* zonder velum en de groep *Microrrhizae* met velum, naast twee groepen met niet-wortelende steel: de groep *Pronae* met rode lamelsnede en rose kleuren in de hygrofaan opdrogende hoed en de groep *Atomatae*, met witte lamelsnede en géén rose kleuren in de hygrofaan opdrogende hoed. Tot de *Pronae* behoren de soorten *P. stercoraria*, *P. picta*, *P. orbitarum*, *P. infida* en *P. prona*; tot de *Atomatae* behoren *P. coprobia*, *P. atomata* en *P. albidula*.

Wij waren in staat om van de groepen *Atomatae* en *Pronae* in totaal 54 kollekties (grotendeels vers materiaal) te bestuderen (1). Daarbij werden wij zó getroffen door de variabiliteit van de kleur van de hoed (nat en droog), de lamelpigmentatie en door de

onbetrouwbaarheid van het kenmerk van het al dan niet aanwezig zijn van een rode lamelsnede, dat wij tot geheel andere konklusies kwamen dan Romagnesi.

In een vorig feuilleton bespraken wij al uitvoerig de onbruikbaarheid van het kenmerk van de rode lamelsnede als sleutelkenmerk in het genus *Psathyrella* (2). Van onze eigen 20 kollekties van *P. prona* waren er 5 die als *P. atomata* of *P. albidula* waren gedetermineerd op grond van het feit dat bij het verse materiaal een witte snede was aangetroffen. Op de hoedkleur willen wij in een volgend feuilleton ingaan om in een later feuilleton een determineertabel te geven van de soorten en vormen die tot de groepen *Atomatae* en *Pronae* (overigens door ons samengevoegd tot één groep, de sectie *Atomatae*) gerekend moeten worden. Hier willen wij, om te beginnen, een beschrijving geven van de hoofdsoort (en type-soort) van de sectie *Atomatae*: *Psathyrella prona*:

Hoed paraboloid, konisch, soms half-bolvormig of paraplu-vormig, in latere stadia meer konveks-hemisferisch, 6-20(-25) mm breed, flink gevoord-gestreept, in vroege stadia roodbruin tot donker-bruin, later grijsbruin, bruingrijs en tenslotte in hoofdzaak grijs met iets bruin in het centrum, hygrofaan drogend tot zeer licht-bruin of zeer licht-grijs, leer-geel ("alutacé") of zelfs wittig, bij welke kleuren zich allerlei rose en rode tinten kunnen voegen (zie volgend feuilleton). Droge hoeden duidelijk "micacé" en geaderd. Velum aanwezig als verspreide witte vezeltjes, doch in rijpe stadia als regel niet of nauwelijks meer te zien. Lamellen 2-3 mm breed, (13-) 15-20 in aantal, breed aangehecht, in jonge stadia licht-bruin en naar de snede toe witter, later grijs, paars en tenslotte donker-grijs, paarsgrijs of paarszwart. Snede als regel "soulignée de rouge".

Steel (13-) 18-65 (-80) x (0,5-) 1-1.5 (-2) mm, cilindrisch, vaak golvend, basis niet wortelend maar eerder "bulbilleux", bovenaan wit en naar beneden toe isabelkleurig tot licht-bruin. Sporenfiguur purperzwart tot zwart. Sporen (11.7-) 12.6-15.3 (-17.1) μ bij de 4-sporige vormen, maar iets groter bij de 2-sporige, 2+4-sporige en 2+1-sporige vormen. Pleurocystiden vrij talrijk, 35-65 (-80) x 10-17.5 (-20) μ , variabel in grootte en vorm, meest ongeveer lageniform met vrij lange en vaak subcilindrische hals. Lamelsnede steriel, dicht bezet met vrij grote "sphéropédonculé" cellen, waartussen veel (bij de hoedrand weinig, maar naar de steel toe zeer veel meer), cheilocystiden van dezelfde vorm als de pleurocystiden voorkomen.

In gras en modderige karresporen in bossen, langs wegen en in parken, soms op kompost of in bemeste weiden, zelden op mest zelf. Nogal eens in grote groepen. (April-) juni - november.

Literatuur:

1. Kits van Waveren, E. (1972). Notes on the genus *Psathyrella* III. Unorthodox approach and key to section *Atomatae*. -- *Persoonia* 7 (1): 23-54.
2. Kits van Waveren, E. (1974). *Psathyrella*-feuilleton III. De rode lamelsnede bij sommige *Psathyrella*-soorten. -- *Coolia* 17 (2): 49-53.
3. Kühner, R. & Romagnesi, H. (1953). Flore analytique des champignons supérieurs. Paris.
4. Singer, R. (1963). The Agaricales in modern taxonomy; Edit. 2. Weinheim.
5. Moser, M. (1967). Die Röhrlinge und Blätterpilze, 3e druk, Stuttgart.
6. Smith, A.M. (1972). The North American species of *Psathyrella*. -- *Memoirs New York Botanical Garden* 24: 1-633.

PSATHYRELLA - FEUILLETON V: DE HOEDKLEUR IN HET GENUS PSATHYRELLA.

E. Kits van Waveren

Koninginneweg 126
Amsterdam

In een vorig feuilleton (1) betoogden wij, dat het al dan niet aanwezig zijn van een rode lamelsnede in het algemeen, en in het bijzonder bij de soorten van de groepen *Atomatae*, *Pronae*, *Graciles* en *Microrrhizae* van Romagnesi, een onbetrouwbaar en daarom tot op zekere hoogte onbruikbaar kenmerk is bij de soortonderscheiding. In dit feuilleton willen wij hetzelfde betogen ten aanzien van de hoedkleur.

In het genus *Psathyrella* - en vooral bij bovengenoemde groepen - wordt vaak over het hoofd gezien, dat de kleur van de hoed van verse (vochtige) zeer jonge stadia (die men vaak niet aantreft) bepaald roodbruin is. Bij het rijpen en ook in het aller-eerste stadium van indrogen, verdwijnt deze roodbruine kleur snel. In iets latere stadia hebben de hoeden dan de mooie bruine kleur van menselijke faecaliën. Door verder pigmentatieverlies als ge-